

Jan Dyduch

Świeccy w pracach i dokumentach I Synodu Prowincji Krakowskiej

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 30/1-2, 91-112

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN DYDUCH

ŚWIECCY W PRACACH I DOKUMENTACH I SYNODU PROWINCJI KRAKOWSKIEJ

Treść: Wstęp. 1. Zaangażowanie świeckich w działalność synodalną. 2. Współpraca wiernych świeckich w posłannictwie Kościoła lokalnego. 3. Indywidualne i zespołowe apostołstwo świeckich. 4. Zadania małżeństwa i rodziny. 5. Wierni świeccy w życiu społecznym i zawodowym. Zakończenie.

Wstęp

Sobór Watykański II doceniając znaczenie działalności synodalnej w Kościele na różnych szczeblach, postulował jej ożywiecie: „Obecny święty Sobór Powszechny wyraża życzenie, by czcigodne instytucje soborów i synodów nabrały nowej mocy, dzięki czemu można by należycie i skuteczniej zatroszczyć się o wzrost wiary i zachowanie karności w różnych Kościołach, stosownie do okoliczności czasu”¹.

W swoim nauczaniu o Ludzie Bożym, o apostołstwie wiernych świeckich, Sobór zaakcentował i dowartościował ich pozycję w Kościele. Odczytując zaś Ewangelię w kontekście „znaków czasu” zauważył, że misja Kościoła w świecie współczesnym ma być realizowana we współpracy hierarchii z wiernymi świeckimi.

Przykładem poprawnego odczytania tych idei soborowych jest program I Synodu Prowincji Krakowskiej, który według zamierzeń jego inicjatora i inspiratora, kardynała Karola Wojtyły, miał być jednym ze środków odnowy życia religijnego Ludu Bożego Metropolii Krakowskiej².

1. Zaangażowanie świeckich w działalność synodalną

Wprowadzenie nauki Soboru Watykańskiego II w życie Ludu Bożego Metropolii Krakowskiej poprzez Synod Prowincjalny, mogło się dokonać tylko we współdziałaniu duchownych i wiernych świeckich. Stąd kardynał Karol Wojtyła, wybitny uczestnik Soboru Watykańskiego II, jeden ze współtwórców dekretu *O Apostołstwie świeckim*, w kilka lat po zakończeniu Soboru pisał: „Punktem wyj-

¹ Dekret *Christus Dominus*, n. 36, 2.

² Por. Kardynał K. Wojtyła, *Problem 900-tniej rocznicy św. Stanisława oraz Synodu Prowincjalnego*, *Notificationes*, 1972, s. 129—135.

ścia takiego Synodu pastoralnego musi być prawidłowa identyfikacja nauki Vaticanum II pod kątem stopniowego jej wprowadzania w całe nauczanie i duszpasterstwo. Praca ta odbywałaby się w szeregu grup roboczych, w których uczestniczyliby duchowni i świeccy... Na program pracy w tych grupach roboczych składałoby się na pierwszym miejscu studium, z kolei dopiero wysuwanie pewnych propozycji o charakterze organizacyjnych czy tym podobnych”³.

Od samego początku kardynał Karol Wojtyła widział wiernych świeckich jako uczestników Synodu Prowincjalnego. Zostali oni zaangażowani w prace Synodu zgodnie z punktem 3 Statutu Synodu: „W Synodzie biorą udział z głosem decydującym wszyscy biskupi ordynariusze i wszyscy biskupi pomocniczy diecezji wchodzących w skład metropolii.

Z głosem doradczym uczestniczą w Synodzie duchowni (z zachowaniem przepisu kanonu 286, § 3—4 Kodeksu Prawa Kanonicznego) oraz katolicy świeccy, wezwani przez właściwych ordynariuszy, po konsultacji z Komisją Koordynacyjną Synodu”⁴.

Przytoczona norma Statutu, regulująca sprawę uczestnictwa w Synodzie Prowincjalnym, bazowała z konieczności na przepisach Kodeksu z 1917 roku, ponieważ w tym czasie zachowywał on moc obowiązującą. Przypomnijmy, że Kodeks ten nie przewidywał udziału wiernych świeckich w jakimkolwiek synodzie, nawet z głosem doradczym. Jedynymi zatem uczestnikami synodu prowincjalnego byli duchowni (por. kan. 286). Mając to na uwadze, trzeba powiedzieć, że cytowana norma Synodu Krakowskiego wybiegała w pewnym sensie naprzód, mianowicie do postanowień zawartych w nowym Kodeksie, który został promulgowany kilka miesięcy przed zakończeniem synodu, a zaczął obowiązywać po jego zakończeniu.

Szukając podstaw prawnych dla takiego zarządzenia, trzeba zauważyć, że stwarzały je nie tylko postanowienia Soboru Watykańskiego II, które dowartościowały wiernych świeckich, lecz także prawodawstwo posoborowe, które już wyraźnie mówiło o udziale świeckich w synodach⁵. Trzeba też pamiętać o tym, że chociaż synod rozpoczął się w czasie, gdy obowiązywał poprzedni Kodeks, to jednak wciąż oczekiwano promulgacji nowego. Wreszcie nie wolno zapomnieć i o tym, że na kilka lat przed zakończeniem Synodu jego inicjator został Biskupem Rzymu a dzieło Synodu kontynuował jego następca na stolicy krakowskiej.

³ Tamże, s. 134—135.

⁴ *Statut I Synodu prowincjalnego w Krakowie* (1. VI. 1976), *Notificaciones* 1977, s. 153.

⁵ Por. Instrukcja *Ecclesiae imago* (22. II. 1973), nr. 163 (PPK, t. VI, z. 1, n. 10824).

Na skutek przedstawionej wyżej sytuacji w normie krakowskiego Statutu synodalnego, określającego uczestników synodu prowincjalnego odzwierciedlają się przepisy zarówno starego jak i nowego Kodeksu. Nowy Kodeks w kan. 443 w następującym wymiarze zezwala na udział świeckich w Synodzie Prowincjalnym:

§ 4. Na Synody Partykularne mogą być także wezwani, ale z głosem jedynie doradczym, prezbiterzy oraz inni wierni, ale w liczbie nie przekraczającej połowy tych, o których w paragrafach 1—3.

§ 5. Na Synod Prowincjalny należy ponadto wezwać kapituły katedralne oraz Radę Kapłańską i Radę duszpasterską, każdego Kościoła partykularnego tak, by każda z nich wybrała spośród swoich członków w sposób kolegialny i wysłała dwóch przedstawicieli. Mają oni jedynie głos doradczy.

§ 6. Na Synody partykularne wolno zaprosić jako gości również innych, jeśli wyda się to wskazane zdaniem Konferencji Episkopatu w odniesieniu do synodu plenarnego lub metropolity wraz z biskupami sufraganami w odniesieniu do synodu prowincjalnego”.

Nowy Kodeks stwarza dość szerokie możliwości uczestnictwa świeckich w synodzie prowincjalnym. Mogą oni być wezwani na synod jako jego członkowie z głosem doradczym lub jako goście zaproszeni, którzy przysłuchują się obradom, biorą udział w dyskusji, nie uczestniczą natomiast w głosowaniu. Jeśli zostali wybrani przez diecezjalną Radę duszpasterską jako jej reprezentanci na synod, wówczas mają prawo uczestniczyć w nim z głosem doradczym.

Wymienione uprawnienia przysługujące wiernym świeckim dotyczą uczestnictwa w sesjach synodalnych, w czasie których podejmowane są uchwały. Wydaje się jednak, że zasadnicza rola wiernych świeckich w Synodach Prowincjalnych ma polegać na ich uczestnictwie w fazie przygotowawczej. Sprawy tej nie precyzuje ściśle prawodawstwo powszechne, pozostawiając ją do rozstrzygnięcia prawodawstwu partykularnemu.

Zobaczmy teraz dokładniej, w jaki sposób w Metropolii Krakowskiej zaangażowano wiernych świeckich zarówno w pracach przygotowawczych, synodu prowincjalnego jak i w jego Zebraniu Plenarnym.

W roku 1975, po zakończeniu prac Komisji Ekspertów, została powołana Komisja Koordynacyjna Synodu Prowincjalnego, w skład której oprócz członków Komisji Ekspertów weszło po dwóch przedstawicieli z każdej diecezji należącej do Metropolii⁶.

Zgodnie z Regulaminem I Synodu Prowincji Krakowskiej, wy-

⁶ Por. T. Pieronek, *I Synod Prowincji Krakowskiej, Prace wstępne*, *Notifications*, 1977, s. 151.

mienieni przedstawiciele mieli być mianowani przez własnych biskupów diecezjalnych, spośród duchownych lub świeckich, którzy znają środowisko diecezjalne i jego problemy duszpasterskie. Do grona Komisji Koordynacyjnej mieli wejść także inni przedstawiciele katolików świeckich, mianowani przez metropolitę krakowskiego w porozumieniu z biskupami diecezjalnymi metropolii.

Komisja Koordynacyjna stanowiła organ doradczo-organizacyjny a przewodniczył jej metropolita krakowski⁷.

Chociaż decydującą rolę w pracach Synodu Prowincjalnego odgrywało Kolegium Biskupów Metropolii, to jednak organizowanie i prowadzenie prac synodalnych spoczywało na Komisji Koordynacyjnej. Jej zadania były następujące: Komisja w porozumieniu z Kolegium Biskupów Metropolii planowała prace Synodu, powoływała Synodalne Zespoły Konsultacyjne, kierowała pracami redakcyjnymi dokumentów synodalnych, które przedstawiała Zebraniu Plenarnemu Synodu i ostatecznie Kolegium Biskupów Metropolii⁸.

Wierni świeccy mogli także uczestniczyć w pracach Synodalnych Zespołów Konsultacyjnych, których zadaniem była „wymiana informacji i doświadczeń w dziedzinie stanowiącej przedmiot zainteresowania zespołu oraz wysuwanie sugestii w tych sprawach dla Komisji Koordynacyjnej Synodu”.

Wierni świeccy, którzy byli członkami Komisji Koordynacyjnej Synodu lub Synodalnych Zespołów Konsultacyjnych, mieli prawo uczestniczenia w Zebraniu Plenarnym Synodu. Oprócz nich na Zebraniu Plenarnym mogli być zaproszeni inni katolicy świeccy. Zebranie Plenarne było organem opiniodawczym w stosunku do przygotowanych przez Komisję Koordynacyjną uchwał synodalnych, przed ich przedstawieniem Kolegium Biskupów Metropolii do ostatecznego przyjęcia⁹.

Uczestnicy Zebrania Plenarnego, oprócz księży biskupów, posiadali tylko głos doradczy. Wyrażali oni swoją opinię o dokumencie końcowym Synodu przez głosowanie¹⁰.

Łatwo zauważyć, że dokumenty regulujące prace I Synodu Prowincji Krakowskiej dawały wiernym świeckim duże możliwości działania, przyznawały im bowiem uczestnictwo we wszystkich prawie organach synodalnych, tj. Komisji Koordynacyjnej, Synodalnych Zespołach Konsultacyjnych i Zebraniu Plenarnym Synodu, wyjąwszy, rzecz zrozumiała, Kolegium Biskupów.

Praktycznie jednak udział świeckich w pracach organów syno-

⁷ *Regulamin I Synodu Prowincji Krakowskiej*, *Notificationes*, 1977, n. 3—4, s. 154.

⁸ Tamże, n. 5, s. 154, n. 10.

⁹ Por. Tamże, n. 10, s. 155, n. 12—13, s. 155.

¹⁰ *Regulamin Zebrania Plenarnego i głosowania I Synodu Prowincji Krakowskiej*, Archiwum I Synodu Metropolii Krakowskiej.

dalnych nie był zbyt liczny. W pracach Komisji Koordynacyjnej uczestniczyły dwie osoby świeckie na ogólną liczbę 18 członków. Podobnie sprawa przedstawiała się z uczestnictwem w Synodalnych Zespołach Konsultacyjnych. Zespołów tych było 15. Świeccy uczestniczyli tylko w dwóch zespołach, mianowicie w zespole teologiczno-socjologicznym (1 osoba) i zespole zajmującym się apostołstwem świeckich (10 osób)¹¹. Wydaje się, że udział świeckich w niektórych Zespołach Konsultacyjnych byłby bardzo przydatny, np. w Zespołach zajmujących się małżeństwem i rodziną, środkami społecznego przekazu, duszpasterstwem specjalistycznym i zawodowym, młodzieżą, katechizacją, duszpasterstwem charytatywnym. Taką sytuację można wytłumaczyć tym, że w ogóle wprowadzenie świeckich do prac synodalnych było dużą nowością, jeszcze wówczas nie całkowicie uregulowaną prawnie, poza tym nie było żadnych praktycznych wzorów. Toteż samo wprowadzenie świeckich do prac przygotowawczych Synodu Prowincjalnego, a zwłaszcza ich udział w pracach Zespołu Konsultacyjnego zajmującego się apostołstwem świeckich, gdzie stanowili zdecydowaną większość, należy uznać za jedno z ważniejszych osiągnięć I Synodu Prowincji Krakowskiej.

Na oddzielne omówienie zasługuje udział świeckich w Zebraniu Plenarnym Synodu. Liczba uczestników Zebrania Plenarnego, którym regulamin przyznawał głos doradczy, wynosiła 94 osoby, wśród nich 18 świeckich¹². Mogli oni, podobnie jak inni z głosem doradczym wyrazić opinię o dokumencie końcowym Synodu. Regulamin Zebrania Plenarnego upoważniał ich do głosowania „przyjmuję ze zmianami”. Takie głosowanie było zasadniczo wyrażeniem zgody na treść dokumentu, proponowana zaś zmiana miała być rozpatrzona przez zespół redakcyjny i w miarę możliwości uwzględniona¹³. W ten sposób świeccy otrzymali realny wpływ na treść uchwał synodalnych.

Można powiedzieć, że synody pastoralne w Kościele posiadają władzę ustawodawczą, zgodnie z przepisami prawa. Stąd świeccy, którzy w nich uczestniczą, chociaż jedynie z głosem doradczym, mają wpływ na działalność ustawodawczą Kościoła¹⁴. To właśnie miało miejsce w I Synodzie Prowincji Krakowskiej, w którym wiernym świeckim umożliwiono udział w tak ważnym wydarzeniu dla życia tej części Kościoła, jaką stanowi Metropolia Krakowska.

¹¹ *Sprawozdanie z Sekretariatu I Synodu Prowincji Krakowskiej*, Archiwum I Synodu Metropolii Krakowskiej.

¹² *Lista uczestników Zebrania Plenarnego I Synodu Prowincji Krakowskiej*, Archiwum I Synodu Metropolii Krakowskiej.

¹³ *Regulamin Zebrania i głosowania I Synodu Prowincji Krakowskiej*, nr 7, Archiwum I Synodu Metropolii Krakowskiej.

¹⁴ Por. P. Ciprotti, *I laici nel nuovo Codice di Diritto Canonico*,

Nowy Kodeks przewiduje jeszcze jedną formę udziału świeckich w Synodzie Prowincjalnym, w charakterze gości (kan. 443, § 6). Nie posiadają oni wówczas ani głosu decydującego, ani doradczego, mogą jedynie przysłuchiwać się obradom synodalnym i brać udział w dyskusji, jeśli taka jest przewidziana. Ich głos w dyskusji może zostać uwzględniony w dokumencie synodalnym¹⁵. Tej formy udziału świeckich nie zastosowano w Synodzie Prowincji Krakowskiej.

Reasumując udział wiernych świeckich, zarówno w pracach przygotowawczych I Synodu Prowincji Krakowskiej, jak i w Zebraniu Plenarnym, trzeba stwierdzić, że został stworzony właściwy model zaangażowania świeckich w prace synodalne. Model ten, jak już zaznaczono, powstał w trudnych warunkach, gdy obowiązywał jeszcze poprzedni Kodeks, który nie przewidywał udziału świeckich w Synodach, a nowy dopiero wchodził w życie.

Praktycznie jednak, udział świeckich w pracach I Synodu Metropolii Krakowskiej, nie był zbyt liczny, nie wyczerpywał wszystkich możliwości, jakie przyznawały im dokumenty normujące prace Synodu. Stąd poprawny model zaangażowania świeckich w prace Synodu miał przede wszystkim charakter teoretyczny. Sytuację tę można tłumaczyć również brakiem wystarczającej ilości odpowiednio przygotowanego laikatu, jak również tym, że zaangażowane grupy laikatu poszczególnych diecezji nie miały wcześniej okazji do współpracy w szerszym zakresie.

Wiadomo, że najskuteczniejszy udział wiernych świeckich w synodach pastoralnych ma miejsce w tej ich fazie, którą nazywamy realizowaniem uchwał synodalnych. W jaki sposób świeccy zaangażują się w urzeczywistnianie postanowień, zaleceń i wskazań I Synodu Prowincji Krakowskiej, o tym trudno dziś wyrokować. Trzeba jednak zaznaczyć, że dokument końcowy Synodu wiele miejsca poświęca przyszłym zadaniom i roli wiernych świeckich w Kościele lokalnym, jaki stanowi Metropolia Krakowska. Będzie to przedmiotem dalszych rozważań.

2. Współpraca wiernych w posłannictwie Kościoła lokalnego

Przypomniana i pogłębiona przez Sobór Watykański II nauka o Kościele podkreśla, że jest on wspólnotą Ludu Bożego, którą stanowią duchowni i wierni świeccy. Jedni i drudzy są odpowiedzialni za Kościół, za jego rozwój i za jego działalność. Stąd konieczność wzajemnej współpracy:

„Po tym zażyłym obcowaniu ze sobą świeckich i pasterzy spodzie-

W: *Il Nuovo Codice di Diritto Canonico*, Novita, Motivazione e significato, Roma 1983, s. 115.

¹⁵ Por. C. Cardia, *Il governo della Chiesa*, Bologna 1984, s. 259.

wać się należy rozlicznych dóbr dla Kościoła, dzięki temu bowiem w świeckich umacnia się poczucie własnej odpowiedzialności, wzmacnia się zapał i łatwiej siły świeckich łączą się z pracą pasterzy. Ci zaś wsparci doświadczeniem świeckich, mogą zdobyć celniejszy i odpowiedniejszy sąd zarówno w sprawach duchowych, jak i doczesnych, tak, aby cały Kościół, umocniony przez wszystkie swe członki, skutecznie pełnił swe posłannictwo dla życia świata”¹⁶.

Skuteczność realizowania posłannictwa Kościoła zależy od współpracy pasterzy ze świeckimi: „Jako uczestnicy funkcji Chrystusa — kapłana, proroka i króla, mają świeccy swój czynny udział w życiu i działalności Kościoła. We wspólnotach kościelnych działalność ich jest do tego stopnia konieczna, że bez niej apostołstwo samych pasterzy nie może zwykle być w pełni skuteczne”¹⁷.

Aktywna współpraca świeckich z pasterzami jest konieczna we wszystkich wspólnotach kościelnych, począwszy od parafii, poprzez diecezje, prowincję kościelną itd. W danej wspólnocie Kościół żyje w pełni dopiero wówczas, gdy z hierarchią współpracują wierni świeccy: „Kościół nie jest naprawdę założony, nie żyje w pełni, ani też nie jest doskonałym znakiem Chrystusa wśród ludzi, jeśli wraz z hierarchią nie istnieje i nie pracuje autentyczny laikat”¹⁸.

Przytoczoną w skrócie naukę soborową o konieczności współpracy wiernych świeckich, poprawnie odczytał I Synod Prowincji Krakowskiej. Stwierdza on, że wspólne budowanie Kościoła jest zadaniem pasterzy i świeckich, tym bardziej zobowiązujące współcześnie, gdy Metropolia Krakowska posiada w tym względzie bogatą przeszłość: „Budowanie Kościoła jako wspólnoty prawdy i miłości, posługi charyzmatów, jest niezmiernie ważnym i pilnym zadaniem pasterzy i katolików świeckich. Dzieło to posiada na terenie Metropolii bogatą i wielowiekową tradycję, która stanowi jednocześnie żywe świadectwo wiary i w obecnym pokoleniu”¹⁹.

Współodpowiedzialność świeckich za Kościół i ich współpraca z pasterzami znajduje swój wyraz w ich uczestnictwie w pracy duszpasterskiej. Obejmuje ono najczęściej takie dziedziny jak: służba liturgiczna, przygotowanie do małżeństwa, poradnictwo rodzinne, katechizacja, praca charytatywna, duszpasterstwo rodzin, duszpasterstwo dzieci niepełnosprawnych. Zaangażowanie świeckich w różnorodną działalność duszpasterską ciągle jeszcze napotyka na opory i to zarówno ze strony samych świeckich, wykazujących często ignorancję religijną, bierność, postawę konsumpcyjną

¹⁶ Konstytucja *Lumen gentium*, n. 37, 4.

¹⁷ Dekret *Apostolicam actuositatem*, n. 10, 1.

¹⁸ Dekret *Ad gentes divinitus*, n. 21, 1.

¹⁹ *Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej*, *Communio et communicatio*, tekst nieoficjalny, Kraków 1983, n. 1, s. 2.

i praktyczny materializm, jak i ze strony niektórych kapłanów, niedoceniających roli laikatu²⁰.

W związku z tym zachodzi potrzeba odpowiedniej formacji kapłanów i świeckich. Katolików świeckich należy przygotować do podjęcia wyznaczonych im zadań w Kościele poprzez odpowiednie wychowanie, rozpoczęte w wieku dziecięcym, a nasilone w wieku młodzieńczym oraz przez należyte ich wykształcenie. Formacja świeckich ma być dokonana przede wszystkim w parafii. Szczególną rolę ma tutaj Wydział Teologiczny w Krakowie²¹.

Właściwa formacja zarówno świeckich jak i duchowieństwa ma poszerzyć i pogłębić ich wzajemną współpracę: „Synod prowincjalny zwraca uwagę na konieczność podjęcia przez kapłanów szerszej współpracy z katolikami świeckimi, zwłaszcza w ewangelizacji życia publicznego i środowiska pracy, w katechizacji i duszpasterstwie rodzin. Należy przewyciężyć istniejące w tej dziedzinie, a często nieuzasadnione opory i pogłębiać świadomość odpowiedzialności wszystkich członków Ludu Bożego za dzieło zbawcze Chrystusa”²².

Współpraca świeckich z kapłanami, której przedmiotem jest duszpasterstwo, jego uaktywnienie, może przybrać formy instytucjonalne. Taką formą współpracy są diecezjalne i parafialne rady duszpasterskie. Synod nakazuje utworzyć w każdej parafii Duszpasterską Radę Parafialną: „W każdej parafii metropolii należy powołać do życia Duszpasterską Radę Parafialną”²³.

Wśród ogólnych stwierdzeń, że Parafialna Rada Duszpasterska ma być podstawą i oparciem apostołskiej działalności świeckich w parafii, dokumenty synodalne wymieniają jej niektóre konkretne zadania: „Duszpasterska Rada Parafialna winna być zainteresowana w przedstawianiu duszpasterzom problemów i trudności z jakimi borykają się młode małżeństwa. Powinna również zająć się o poradnię małżeńską i materiały dotyczące duszpasterstwa rodzin”²⁴.

Właściwa działalność Duszpasterskiej Rady Parafialnej posiada ogromne znaczenie dla życia parafii, bowiem ma ona przyczynić się do przekształcenia parafii w świadomą wspólnotę, która bierze na siebie troskę i odpowiedzialność za życie i pracę duszpasterską parafii, za szukanie rozwiązań dla powstających problemów. Ma ona prowadzić owocną refleksję nad sytuacją religijną parafii, uwzględniając jej specyfikę. Ma śledzić i przemyśleć to wszystko, co ma związek z pracą duszpasterską, wyciągając z tego praktycz-

²⁰ Tamże, n. 9, s. 9, n. 238, s. 101.

²¹ Tamże, n. 44, s. 33—34.

²² Tamże, n. 128, s. 61.

²³ Tamże, n. 154, s. 72.

²⁴ Tamże, n. 214, s. 92.

ne wnioski dla pobudzenia inicjatywy apostołskich wśród parafian. Jest ona miejscem dialogu kapłanów z parafianami²⁵.

Mając na uwadze znaczenie Duszpasterskiej Rady Parafialnej, wydaje się, że została potraktowana przez Synod zbyt pobieżnie a więcej wskazań na jej temat mogłoby dodatkowo wpłynąć na ożywienie działalności rad. Również szersze potraktowanie ich oddziaływałyby korzystnie na ich jednolitość w Metropolii oraz ułatwiłyby wymianę doświadczeń. Takie stanowisko Synodu można wytłumaczyć dyspozycją nowego Kodeksu, który stwierdza, że Rada Duszpasterska kieruje się normami określonymi przez biskupa diecezjalnego (kan. 536, § 2).

Dokumenty synodalne nie zawierają wytycznych dotyczących diecezjalnych rad duszpasterskich.

Pasterze winni współpracować z wiernymi świeckimi w spełnieniu potrójnej misji Chrystusa i Kościoła: nauczycielskiej, uświęcającej i pasterskiej. Świeccy bowiem poprzez sakrament Chrztu św. stają się uczestnikami potrójnej funkcji Kościoła. Naucza o tym Sobór Watykański II: „Pod nazwą świeckich rozumie się tutaj wszystkich wiernych chrześcijan nie będących członkami stanu kapłańskiego i stanu zakonnego prawnie ustanowione w Kościele, mianowicie wiernych chrześcijan, którzy jako wcieleni przez chrzest w Chrystusa, ustanowieni jako Lud Boży i stawszy się na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego urzędu Chrystusa, ze swej strony sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i świecie”²⁶.

W nawiązaniu do przytoczonej nauki Soboru Synod stwierdza, że cały Lud Boży parafii, a więc także wierni świeccy, jest zobowiązany do czynnego udziału w misji prorockiej: „Synod wzywa cały Lud Boży parafii, aby uczestnicząc na mocy Chrztu, Sakramentu Bierznowania i Sakramentu Małżeństwa w funkcji proroczej był także podmiotem nauczania w środowisku rodzinnym, zawodowym i społecznym”²⁷.

Trzeba zauważyć, że Synod, poprawnie oceniając naszą polską sytuację, przede wszystkim wyznacza świeckim zadania nauczania w środowisku rodzinnym, zawodowym i społecznym. Zeświecczenie, które dotknęło życie rodzinne, zawodowe i społeczne, sprawia, że środowiska te wymagają odnowy. Dokonać jej mogą tylko wierni świeccy. Najpierw przez przykład własnego życia, zgod-

²⁵ Por. R. Kamiński, *Powołanie i funkcjonalność Parafialnej Rady Duszpasterskiej*, *Ateneum kapłańskie*, 89 (1977) 289—290; Por. T. Pierson, *Podstawy prawne Parafialnych Rad Duszpasterskich*, *Notificaciones* 1984, s. 91; Por. R. Sobański, *Uwagi o strukturze Parafialnej Rady Duszpasterskiej*, *Ateneum kapłańskie*, 81 (1973) 137—138.

²⁶ Konstytucja dogm. *Lumen gentium*, n. 31, 1.

²⁷ *Communio et communicatio*, n. 151, s. 69.

nego z Ewangelią a następnie przez ewangelizację środowiska rodzinnego, zawodowego i społecznego.

Palącym problemem współcześnie w Kościele jest sprawa katechizacji. Zgodnie z nauczaniem papieża Jana Pawła II katechizacja jest obowiązkiem wszystkich. Wszyscy są zarówno przedmiotem jak i podmiotem katechizacji. Ważną rolę w katechizacji mają odegrać świeccy²⁸.

I Synod Prowincji Krakowskiej omawiając misję prorocką wiernych świeckich mocno akcentuje ich zadania katechetyczne: „Stąd też wszyscy chrześcijanie, chociaż w stopniu zróżnicowanym, są odpowiedzialni za katechezę... Po biskupach, pierwszych nauczycielach w swych diecezjach, szczególna troska spoczywa na kapłanach, pomocnikach biskupów, katechetach zakonnych i świeckich, rodzicach i wreszcie samej młodzieży... Odpowiedzialność katolików świeckich za katechizację winna ich pobudzać do gorliwego wypełniania spoczywającego na nich zadania”²⁹.

Synod nakazuje proboszczom, a także innym kapłanom powiększenie liczby katechizujących osób świeckich, którym należy umożliwić ukończenie odpowiednich kursów lub studiów teologicznych. Szczególnie pomocna w tej dziedzinie winna być Papieska Wydział Teologiczny w Krakowie³⁰.

Świeckim nie tylko należy umożliwić głębsze poznanie doktryny katolickiej, ale także trzeba zaangażować ich w działalność kościelnych ośrodków naukowych: „Należy powiększyć udział świeckich w działalności kościelnych ośrodków naukowych, istniejących na terenie metropolii. Zaleca się również, by przynajmniej jeden z tych ośrodków w programie prac badawczych uwzględnił tematy związane z apostołstwem świeckich, korzystając przy tym w szerokim zakresie ze współpracy świeckich, także spoza uczelni”³¹.

Synod w poczuciu odpowiedzialności za przekazywanie prawdy w szkołach zaleca ożywienie współpracy duchowieństwa i nauczycieli, którym należy ułatwić dostęp do prawdziwych informacji i zachęcić do poszukiwania i przekazywania prawdy³².

Wypełnianie funkcji prorockiej zobowiązuje świeckich do strzeżenia prawdy i zwalczania fałszu. Świeccy, którzy w głównej mierze są twórcami treści zawartych w środkach społecznego przekazu, jak również ich odbiorcami, mają w tej dziedzinie odpowiedzialne zadanie przekazywania prawdy i tępienia fałszu. Wskazania Synodu na ten temat omówimy niżej.

Synod docenia rolę wiernych świeckich w wykonywaniu misji

²⁸ Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae*, n. 62—71.

²⁹ *Communio et communicatio*, n. 160, s. 75.

³⁰ Tamże, n. 154, s. 71, n. 170, s. 78, n. 246, s. 104.

³¹ Tamże, n. 247, s. 104—105.

³² Tamże, n. 245, s. 104.

prorockiej i przedstawia ją jako ważny element ich współpracy z pasterzami. Uwypukla właściwe im zadania spełniane w środowisku rodzinnym, zawodowym i społecznym, gdzie nie mogą być przez nikogo zastąpieni. Ukazana jest także rola świeckich w katechizacji. Synod natomiast nie zajmuje się sprawą głoszenia słowa Bożego przez świeckich w miejscach świętych.

Wierni świeccy uczestnicząc w misji nauczania, uświęcają siebie i przygotowują innych na przyjęcie łaski Chrystusowej. Współpraca świeckich w misji uświęcania zmierza do uświęcenia siebie i innych. To zadanie przypomniał wiernym świeckim Sobór Watykański II ³³.

Synod docenia znaczenie liturgii dla uświęcenia człowieka. Wzywa wszystkich wiernych do owocnego korzystania z sakramentów świętych. Zaleca troskę o przygotowanie innych do należytego przyjmowania sakramentów. Nawołuje kapłanów i świeckich do świadomego, czynnego i owocnego uczestnictwa w sprawowaniu liturgii ³⁴. Natomiast Synod nie zajmuje się licznymi uprawnieniami przyznanymi świeckim w zakresie liturgii przez prawodawstwo posoborowe i nowy Kodeks Prawa Kanonicznego. Zaś dużo uwagi przywiązuje Synod do pobożności ludowej, do różnych tradycyjnych nabożeństw, zachęcając do ich praktykowania i ożywienia.

W pobożności ludowej, szczególnie zaznaczają się tradycyjne nabożeństwa poświęcone Męce i śmierci Zbawiciela, których prowadzenie należy niejednokrotnie powierzyć świeckim: „Dlatego też tradycyjne nabożeństwa do Chrystusa cierpiącego, jak Droga Krzyżowa, Gorzkie Żale, należy utrzymać zwłaszcza w parafiach, w których wierni powszechnie na nie uczęszczają. Wskazane jest zatroszczyć się o ich urozmaicenie poprzez stosowanie różnych pieśni czy tekstów do rozważań, podawanie na początku nabożeństwa aktualnych intencji modlitewnych, wprowadzenie chwili ciszy lub milczącej adoracji, powierzanie niektórych modlitw czy rozważań odpowiednio przygotowanym osobom świeckim” ³⁵.

Wielkie znaczenie dla podtrzymywania religijności wiernych ma pogłębianie pobożności maryjnej poprzez pozaliturgiczne praktyki maryjne, takie, jak nabożeństwa majowe, wspólne odmawianie różańca, śpiewanie pieśni maryjnych przy figurach, krzyżach, kaplicach, odmawianie modlitwy „Anioł Pański”, zwłaszcza w rodzinach ³⁶.

Synod zachęca do pielęgnowania zwyczajów rodzinnych związanych z okresami Roku Liturgicznego i różnymi świętami, na przykład Adwentem, Bożym Narodzeniem ³⁷.

³³ Por. Konstytucja dogm. *Lumen gentium*, n. 34, 2.

³⁴ Por. *Communio et communicatio*, n. 46—59, s. 36—41.

³⁵ Tamże, n. 64, s. 42—43.

³⁶ Tamże, n. 70—76, s. 46—47.

³⁷ Tamże, n. 66, s. 44—45.

Synod postuluje opracowanie rytuału poświęceń, wprowadzając do niego takie błogosławieństwa, których mogliby udzielać świeccy: „Jest życzeniem Synodu, by została powołana komisja, która zajmie się opracowaniem dla Metropolii rytuału poświęceń, błogosławieństw oraz nabożeństw, uwzględniającego zarówno konieczną jedność, jak też tradycyjne w tym względzie odrębności różnych regionów czy diecezji, a ponadto wprowadzającego dawne lub nowe teksty, z którymi mogliby się posługiwać ludzie świeccy w różnych okolicznościach życia indywidualnego, rodzinnego czy społecznego”³⁸.

W opracowaniu takiego rytuału dla Metropolii bardzo pomocny będzie nowy Rytuał Rzymski *De benedictionibus*, który przyznaje świeckim liczne uprawnienia w zakresie szafowania błogosławieństwami³⁹.

Na podkreślenie zasługuje stanowisko wobec różnych przejawów pobożności ludowej, które Synod słusznie popiera i zaleca pielęgnować. Podkreślając znaczenie świętej liturgii, nie eliminuje on ani nie pomniejsza znaczenia różnych nabożeństw pozaliturgicznych, w których ważną rolę mają odegrać wierni świeccy. Trzeba zauważyć, że w tych zaleceniach Synod zachowuje właściwą proporcję między kultem liturgicznym a nabożeństwami pozaliturgicznymi.

Współpraca świeckich z pasterzami w misji nauczania i uświęcania łączy się ściśle z ich współpracą w misji pasterskiej, bowiem cała ta działalność ma na uwadze dobro duchowe Kościoła, wszystkich jego członków. Stąd wspólny udział kapłanów i świeckich w potrójnej misji Kościoła stanowi jego działalność duszpasterską.

Nowy Kodeks, zgodnie z wytycznymi Soboru Watykańskiego II, w ten sposób reguluje współpracę świeckich z pasterzami w misji pasterskiej: „Odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymywać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa.

Świeccy odznaczają się odpowiednią wiedzą, roztropnością i uczciwością są zdolni do tego by jako biegli lub doradcy świadczyli pomoc pasterzom Kościoła, także w radach działających zgodnie z przepisem prawa” (kan. 228).

Przytoczona norma kodeksowa znajduje odzwierciedlenie w dokumentach I Synodu Prowincji Krakowskiej. Zaleca on, aby wiernym świeckim powierzać różne zadanie kościelne, wykorzystywać ich kwalifikacje, dawać im nie tylko udział w wykonywaniu zadań, lecz także w ich inicjowaniu i planowaniu⁴⁰.

³⁸ Tamże, n. 55, s. 39.

³⁹ Kongregacja Kultu Bożego, *Rituale Romaoum De benedictionibus editio tipica*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1984.

⁴⁰ *Communio et communicatio*, n. 248, s. 105.

Wiernym świeckim trzeba powierzyć także organizację pracy duszpasterskiej: „Włączeniu świeckich w pracę duszpasterską Kościoła powinna towarzyszyć troska o zapewnienie im odpowiedniego miejsca w organizacji tej pracy. Nie jest korzystnym objawem, że świeccy w strukturach duszpasterskich często są wykonawcami wycinkowych zadań powierzonych im przez duchowieństwo i mają bardzo mały wpływ na planowanie tej pracy w duszpasterstwie lub nie mają go wcale”⁴¹.

Taką strukturą, w której świeckim należy zapewnić możliwość aktywnego działania, jest Duszpasterska Rada Parafialna, o której już wyżej mówiliśmy.

Synod postuluje powołanie specjalnego zespołu zajmującego się wykonaniem uchwał synodalnych, do którego należałoby także świeccy: „Synod wyraża przekonanie, że byłoby wskazane powołanie zespołu do spraw apostołstwa świeckich złożonego z przedstawicieli wszystkich diecezji Metropolii, który by po Synodzie Metropolitalnym zajmował się wykonywaniem jego uchwał i innymi sprawami związanymi z apostołstwem świeckich. W jego skład powinni wejść przede wszystkim świeccy...”⁴²

Szczegółowymi zadaniami wymienionego zespołu byłoby zbieranie informacji o apostołstwie świeckich i wymiana doświadczeń między diecezjami, organizowanie różnych form przygotowania do apostołstwa, przygotowanie materiałów. Zespół ten prowadziłby również współpracę z grupami różnych specjalistów, którzy opracowaliby okresowe raporty o sytuacji i potrzebach w poszczególnych dziedzinach naszego życia⁴³.

Synod dostrzega potrzebę utworzenia metropolitalnej komisji do spraw sztuki sakralnej, która służyłaby współdziałaniu komisji diecezjalnych w zakresie architektury i sztuki sakralnej. Między innymi objęłaby także patronat duszpasterski nad środowiskami twórców sztuki religijnej⁴⁴. Komisja ta, chcąc należycie spełnić swoje zadania, musiałby mieć w swoim składzie świeckich specjalistów zajmujących się architekturą i sztuką.

I Synod Prowincji Krakowskiej, mówiąc o misji pasterskiej Kościoła lokalnego, wyznacza wiernym świeckim konkretne zadania. Pragnie powierzyć im nie tylko niektóre funkcje pomocnicze, lecz także zaleca zaangażować ich w organizowanie i planowanie pracy duszpasterskiej.

Aktywny udział wiernych świeckich w pracy duszpasterskiej, ich współpraca z pasterzami w potrójnej misji Kościoła stanowią bardzo ważne dziedziny apostołstwa świeckich.

⁴¹ Tamże, n. 248, s. 105.

⁴² Tamże, n. 249, s. 105.

⁴³ Tamże, n. 249—250, s. 106.

⁴⁴ Tamże, n. 59, s. 41.

3. Indywidualne i zespołowe apostołstwo świeckich

Obowiązek i prawo działalności apostołskiej przypomniał świeckim Sobór Watykański II: „Obowiązek i prawo do apostołstwa otrzymują świeccy na mocy samego zjednoczenia swojego z Chrystusem — Głową. Wszczepieni bowiem przez Chrzest w Ciało Mistyczne Chrystusa, utwierdzeni mocą Ducha Św. przez Bierzmowanie, są oni przeznaczeni przez samego Pana do apostołstwa”⁴⁵.

Obowiązek i prawo świeckich do prowadzenia działalności apostołskiej potwierdza nowy Kodeks: „Świeccy, którzy na równi ze wszystkimi wiernymi przez Chrzest i Bierzmowanie są przeznaczeni przez Boga do apostołstwa mają ogólny obowiązek i zarazem prawo współpracować — czy to indywidualnie, czy też zrzeszeni w stowarzyszeniach — ażeby Boże przepowiadanie zbawienia było poznane przez wszystkich ludzi na całym świecie i przez nich przyjęte...” (kan. 225, § 1).

Potwierdzoną przez nowy Kodeks myśl Soboru o różnorodnym apostołstwie świeckich podejmuje I Synod Prowincji Krakowskiej. Podając różne formy apostołskiej działalności świeckich Synod mocno akcentuje jej istotę, którą stanowi świadectwo życia chrześcijańskiego: „We wszystkich diecezjach Metropolii Krakowskiej występują różne formy zaangażowania apostołskiego świeckich. W apostołstwie świeckich podstawowe znaczenie ma świadectwo życia prawdziwie chrześcijańskiego nie kryjącego swych motywacji, tak, by mogły się ujawnić sens i żywotność wiary w Chrystusa zarówno w życiu prywatnym, jak i publicznym ludzi”⁴⁶.

Synod nakazuje, aby przestawić świadomość wiernych świeckich skierowaną często ku własnym potrzebom, szukaniu tylko zbawienia własnego, na świadomość wspólnotową. Uczynić ich współodpowiedzialnymi za Kościół i wspólnotę parafialną, aby starali się o rozwój własnego życia religijnego, dla owocniejszego apostołowania wśród innych, a zwłaszcza we wspólnocie parafialnej. W ten sposób wierni przestaną być biernymi obserwatorami oczekującymi wszystkiego od duszpasterza, lecz będą apostołować i dawać świadectwo jako żywe członki jednego Kościoła. W mentalności wiernych należy uformować taką wizję parafii, by przeszli z nastawienia biernego do angażowania się apostołskiego w służbę dla rozwoju Kościoła, jak również dla bliźnich⁴⁷.

Synod zobowiązuje wiernych świeckich do apostołstwa przez dawanie świadectwa o Chrystusie własnym życiem: „Chrześcijanin nie może stawać obok historii i nie może też iść na przekór historii. Jego obowiązkiem jest czytanie znaków czasu, nieustanne

⁴⁵ Dekret *Apostolicam actuositatem*, n. 3, 1.

⁴⁶ *Communio et communicatio*, n. 9, s. 9.

⁴⁷ Tamże, n. 148, s. 66—67.

ponawianie pytań, jak w tej sytuacji ma wyglądać świadczenie o Chrystusie i nieustanne rewidowanie niedość celnych odpowiedzi. W sumieniu musi rozstrzygać, jakie formy apostołstwa są najbardziej właściwe w jego sytuacji i przy jego zdolnościach, a w jakiej mierze świadectwo życia ma uzupełniać słowem o Bogu, czy i na ile ma się włączyć w duszpasterskie struktury organizacyjne lub inne zespołowe działania”⁴⁸.

Wspomnieliśmy wyżej, że zadaniem świeckich jest ochrona każdej prawdy. Chronią i szerzą oni prawdę także przez to, że dają wszechstronne świadectwo zasadzie, iż bez przyznania człowiekowi prawa do prawdy niemożliwe jest trwałe współzycie społeczne i trwałe postępy. Wielorakie świadectwo o konieczności przestrzegania prawa człowieka do prawdy jest jednym z podstawowych zadań apostołstwa świeckich. Bez przestrzegania prawa człowieka do prawdy niemożliwa jest zarówno etyka oraz kultura, jak i wszelki prawdziwy postęp⁴⁹.

Zgodnie z przytoczonym wyżej tekstem wierny świecki jest zobowiązany swoim życiem dawać świadectwo Ewangelii, a w razie potrzeby ma je uzupełnić głoszeniem słowa Bożego, ewentualnie zaangażować się w pracy w Zespołach Duszpasterskich. To indywidualne apostołstwo ma za zadanie przemieniać i udoskonalać porządek doczesny w duchu Ewangelii. Obowiązek ten przypomina świeckim nowy Kodeks: „Każdy (świecki), zgodnie z własną pozycją, jest także szczególnie zobowiązany przepajać i udoskonalać duchem ewangelicznym porządek doczesny, dając w ten sposób w dokonywaniu tych spraw i w wykonywaniu świeckich funkcji szczególne świadectwo Chrystusowi” (kan. 225, § 2).

Tak więc Synod, podobnie jak nowy Kodeks, zobowiązuje świeckich do indywidualnego apostołstwa, zaś bardzo zachęca ich do apostołstwa zespołowego, które jest ściśle związane z apostołstwem indywidualnym. Apostołstwo zespołowe może przybrać różne formy. Warto wymienić dwie: 1. apostołstwo świeckich w ramach struktur duszpasterskich Kościoła, 2. apostołstwo prowadzone przez nich na własną odpowiedzialność. Zarówno apostołstwo indywidualne, jak i różne formy apostołstwa zespołowego winny torować drogę Ewangelii w świecie i prowadzić do wspólnego dobra ludzkości⁵⁰.

Wielkie znaczenie dla apostołstwa zespołowego świeckich w Metropolii Krakowskiej mają grupy nieformalne i różne ruchy. Wiele problemów związanych z warunkami życia mieszkańców Metropolii może być rozwiązanych skutecznie tylko przy pomocy grup nieformalnych, na przykład ożywienia życia religijnego wśród

⁴⁸ Tamże, n. 227, s. 96.

⁴⁹ Tamże, n. 229, s. 97.

⁵⁰ Tamże n. 241, s. 103.

mieszkańców internatów, hoteli robotniczych, sanatoriów itp. Wyrazem zaangażowania apostołskiego świeckich, zwłaszcza wśród młodzieży, jest uczestnictwo w „ruchach apostołskich” takie, jak na przykład: „Światło i Życie”, „Kregi biblijne”, „Dzieci Maryi” itp., które w swych szeregach gromadzą tysiące, zwłaszcza dzieci i młodzieży⁵¹. Synod nie zajmuje się sprawami organizacji katolickich, zrzeszających wiernych świeckich, gdyż takich na terenie Metropolii Krakowskiej zasadniczo nie ma.

Szczególnie ważnym rodzajem apostołstwa świeckich jest ich działalność charytatywna. Synod wzywa, aby katolicy świeccy pełniej włączyli się w pracę charytatywną, zarówno sercem jak i czynem. Synod postuluje, aby ustawicznie podnosić kwalifikacje pracowników charytatywnych. W tym względzie specjalną troską należy otoczyć członków parafialnych zespołów charytatywnych⁵².

Ważną rolę w życiu społecznym we współczesnym świecie odgrywają środki masowego przekazu. Synod dostrzega zarówno wielkie zagrożenie, jakie niosą one ze sobą, jak i wielką szansę dla apostołstwa. Apostołstwo przy pomocy środków społecznego przekazu stwarza dla świeckich duże możliwości; są oni bowiem zarówno konsumentami treści w nich przekazywanych, jak autorami treści podawanych. Apostołskie zadania świeckich w tej dziedzinie winny iść po linii nauczania się oraz nauczania innych umiejętnego korzystania ze środków społecznego przekazu. Szczególne zadanie mają tutaj rodzice, nauczyciele i wychowawcy. Natomiast świeccy tworzący treści przekazywane są zobowiązani, aby one służyły prawdzie, sprawiedliwości i miłości społecznej. Kompetentnych świeckich należy dopuścić do twórczego udziału w tych środkach społecznego przekazu, którymi w Polsce w wąskim zakresie dysponuje Kościół⁵³.

Wieloraka działalność apostołska świeckich wymaga odpowiedniego przygotowania. Synod gorąco poleca różne formy kształcenia grup apostołskich, zwłaszcza grup zawodowych, grup rodzinnych i grup różańcowych⁵⁴.

Synod zaleca, aby kościelne ośrodki naukowe zainteresowały się tematyką związaną z apostołstwem świeckich⁵⁵.

Duże nadzieje w formacji katolików świeckich wiąże Synod z działalnością Wydziału Teologicznego: „W miarę zaistniałych potrzeb Wydziału zorganizuje w szerszym zakresie studia teologiczne dla katolików świeckich”⁵⁶.

Ukazanie apostołstwa świeckich przez I Synod Prowincji Kra-

⁵¹ Tamże, n. 239, s. 102, n. 165, s. 77.

⁵² Tamże, n. 276, s. 115, n. 272—273, s. 113.

⁵³ Tamże, n. 280—283, s. 116—117.

⁵⁴ Por. Tamże, n. 155, s. 72, n. 164, s. 76.

⁵⁵ Tamże, n. 247, s. 104—105.

⁵⁶ Tamże, n. 291, s. 116.

kowskiej ujmuje jego wymiar indywidualny i zespołowy. Słusznie Synod podkreśla znaczenie apostołstwa indywidualnego i jego roli dla apostołstwa zespołowego. Synod docenia wartość nieformalnych grup apostołskich i apostołskich ruchów zwłaszcza młodzieżowych. Wydaje się, że byłoby wskazane dokładniej ukazać konkretne zadania „ruchów apostołskich” oraz podać zasady ich międzydiecezjalnej współpracy. Omawiając zagadnienie przygotowania świeckich do apostołstwa słusznie Synod podkreśla sprawę ich kształcenia; można by również zwrócić większą uwagę na wychowanie ich do apostołstwa.

4. Zadania małżeństwa i rodziny

Synod ogromną wagę przywiązuje do małżeństwa i rodziny, poświęcając im w drugiej części dokumentu najdłuższy rozdział.

Przypomniano naukę Kościoła o świętości małżeństwa, które z racji swego pochodzenia od Boga-Stwórcy ma charakter religijny i nie może być traktowane tylko w wymiarze świeckim: „Synod Prowincjalny przypomina wszystkim ochrzczone, że człowiek z natury nie może zacieśnić swojego życia do wymiarów tylko doczesnych. Stąd również związek małżeński nie może być zawierany ani przeżywany tylko w wymiarze świeckim. Synod Prowincjalny zdecydowanie odrzuca pogląd, w oparciu o który chrześcijanie po zawarciu związku cywilnego uważają się za małżonków i korzystają w pełni w całej rozciągłości z małżeńskich uprawnień. Synod przypomina taką naukę Soboru Watykańskiego II, że małżeństwo jest związkiem świętym i że ze względu na dobro tak małżonków i potomstwa jak i społeczeństwa nie jest ono uzależnione od ludzkiego sądu”⁵⁷.

Ten religijny charakter i świętość małżeństwa, nazwanego za nauczaniem soborowym „przymierzem małżeńskim”, potęguje fakt sakramentalności małżeństwa ochrzczone. Dzięki sakramentowi „Małżeństwo chrześcijańskie jest nie tylko sposobem trwania w miłości, lecz sposobem istnienia w Bogu przez Chrystusa, mocą nadprzyrodzonej konsekracji dokonanej przez Ducha Świętego”⁵⁸. Miłość małżeńska wymaga wyrzeczenia, zaparcia się siebie, zwalczania w sobie egoizmu, naśladowania Chrystusa, gdyż ma być ona uczestnictwem w tajemnicy Krzyża⁵⁹.

Zadania rodziny posiadają charakter społeczny i kościelny. Rodzina ma być szkołą dojrzałego społeczeństwa, w rodzinie bowiem kształtują się ludzkie postawy społeczne. Rodzina chrześcijańska jest częścią Kościoła, podstawową jego komórką, stąd człowiek rodzający się w niej rodzi się w Kościele i dla Kościoła. Rodzina

⁵⁷ Tamże, n. 185, s. 84.

⁵⁸ Tamże, n. 186, s. 85.

⁵⁹ Tamże, n. 186, s. 86.

winna być świadoma szczególnego zobowiązania wobec Kościoła i ma obowiązek pielęgnować powołanie kapłańskie i zakonne. Powołania te bowiem kielkują i wzrastają w rodzinie ⁶⁰.

Synod przypomina jeden z podstawowych obowiązków rodziny, jakim jest ochrona życia. Przekazywanie życia dokonuje się w rodzinie, stąd ma ona strzec każdego życia od pierwszej chwili jego powstania. Nie ma różnicy między życiem poczętym, jeszcze nie narodzonym a życiem narodzonym. Stąd niszczenie życia poczętego jest okropną zbrodnią, zasługującą jedynie na potępienie, zaś obowiązkiem wszystkich jest ratować zagrożone poczęte życie ⁶¹.

Synod zajmuje stanowisko wobec katolików żyjących w małżeństwie niesakramentalnym: „W stosunku do bolesnego dla Kościoła zagadnienia małżeństw niesakramentalnych Synod uczy, że zarówno duchowni jak i świeccy winni pamiętać o tym, że małżeństwo niesakramentalne osób ochrzczonych nie może być uznane przez Kościół i należy dołożyć wszelkich starań, by chrześcijanie mieli świadomość, że zawierając taki związek pozbawiają się łaski Bożej i narażają na bardzo poważne niebezpieczeństwa moralne” ⁶². Niemniej jednak Synod nie potępia ludzi żyjących w małżeństwach niesakramentalnych, co więcej zaleca otoczyć ich troską i miłością pasterską oraz zachęcać do spełniania dostępnych im obowiązków religijnych ⁶³.

Nauczanie I Synodu Prowincji Krakowskiej o małżeństwie i rodzinie nawiązuje do nauczania Soboru Watykańskiego II oraz do innych ważnych dokumentów papieskich dotyczących tego zagadnienia, takich jak: encyklika papieża Pawła VI *Humanae vitae* i adhortacja apostolska papieża Jana Pawła II *Familiaris consortio*. Słusznie dokumenty Synodu opierają swoje nauczanie o małżeństwie i rodzinie na przypominanym i pogłębionym nauczaniu soborowym, poszerzonym następnie przez nauczanie papieskie. Sięgnięcie do tych źródeł jest ważne zwłaszcza współcześnie, gdy na temat małżeństwa i rodziny szerzy się wiele błędnych doktryn, a te podstawowe instytucje życia ludzkiego zostały dotknięte głębokim kryzysem. Wydaje się jednak, że można było pominąć przytaczanie w tak szerokim wymiarze tekstów soborowych.

Dużym osiągnięciem dokumentu synodalnego jest ukazanie zasad dotyczących przygotowania do małżeństwa i duszpasterstwa młodych małżeństw. Realizacja tych wskazań winna pomóc w ożywieniu życia religijnego w rodzinach i podniesienia ich poziomu moralnego. Byłoby jednak wskazane podać w dokumencie syno-

⁶⁰ Tamże, n. 187, s. 85—86, n. 80, s. 49.

⁶¹ Tamże, n. 190, 86.

⁶² Tamże, n. 222, s. 93—94.

⁶³ Por. tamże, n. 222—224, s. 93—95.

dalnym więcej wytycznych o obowiązkach i prawie rodziców do katolickiego wychowania potomstwa. Obowiązek ten i prawo ma znaczenie zasadnicze. Wprawdzie tu i ówdzie w dokumencie wzmiankuje się o tym, potrzebne jednak, jak się wydaje, byłoby szersze i dokładniejsze omówienie tej sprawy. Mianowicie, na tle istniejącej sytuacji na terenie Metropolii należało by podać zalecenia dla rodziców i wychowawców, jak wypełniać to ważne i trudne zadanie.

Przez wykonywanie zadań wypływających z życia w małżeństwie i rodzinie, wierni świeccy realizują właściwe sobie powołanie. Realizują je również poprzez wykonywanie pracy zawodowej i udział w życiu społecznym.

5. Wierni świeccy w życiu społecznym i zawodowym

Soborowe nauczanie o świeckich bardzo mocno podkreśla ich „świeckość” (*indoles saecularis*). „Świeckość” w ujęciu Soboru Watykańskiego nie ma nic wspólnego z laicyzacją, wprost przeciwnie, jest pozytywną właściwością świeckich i wskazuje na ich szczególne powołanie w świecie: „Właściwością specyficzną laików jest ich charakter świecki... Natomiast zadaniem ludzi świeckich, z tytułu właściwego im powołania, jest szukać Królestwa Bożego, zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej. Żyją oni w świecie, tzn. pośród wszystkich razem i poszczególnych spraw i obowiązków świata, i w zwyczajnych warunkach życia rodzinnego i społecznego, z których niejako utkana jest ich egzystencja”⁶⁴.

I Synod Prowincji Krakowskiej, nawiązując do przytoczonej nauki soborowej, wzywa katolików świeckich do budowania prawdziwego postępu, do rozwiązywania problemów społecznych w oparciu o Ewangelię i chrześcijańską hierarchię wartości: „Nadzieja na zbudowanie lepszego systemu społecznego jest ważną nadzieją człowieka, także nadzieją chrześcijanina w Polsce; w trosce o zrealizowanie sprawiedliwości ziemskiej chrześcijanin winien nawet przejawiać więcej inicjatywy i odwagi niż inni mieszkańcy ziemi. Powinien więc zwracać uwagę na palące problemy społeczne, związane z przemianami socjalnymi i szukać możliwości rozwiązania tych problemów, również angażując się w organizacje społeczne jak związki zawodowe i stowarzyszenia. Zarazem jednak winien on dawać jednoznaczne świadectwo nadziejom wyższego rzędu, opartym o chrześcijańską hierarchię wartości, przede wszystkim zdecydowanie przeciwstawiając się postawom, które w wartościach użytkowych widzą naczelne wartości życia”⁶⁵.

Warunkiem prawdziwego postępu społecznego jest doskonalenie

⁶⁴ Konstytucja dog. *Lumen gentium*, n. 31, 2.

⁶⁵ *Communio et communicatio*, n. 228, s. 96—97.

porządku doczesnego. Jest to zadanie katolików świeckich. Świeccy powinni właściwie pokierować sprawami doczesnymi tak, aby torowały drogę Ewangelii i służyły wspólnemu dobru ojczyzny. Stąd Synod zachęca katolików do podejmowania funkcji publicznych i przyjmowania różnych stanowisk, wykluczając te, które wymagają zadeklarowania odstępstwa od Chrystusa i postępowania wbrew własnym przekonaniom. Synod dostrzega zatem potrzebę angażowania się katolików świeckich w życie społeczne, przyjmowanie i spełnianie przez nich funkcji publicznych, niemniej jednak dostrzega związane z tym niebezpieczeństwa⁶⁶.

Szczególną rolę w odnowie życia społecznego mają świeccy odegrać przez należyte wykonywanie pracy zawodowej: „Szczególnym przedmiotem troski chrześcijanina winna się stać dziedzina ludzkiej pracy, zarówno tej, która tworzy tak zwane dobra konsumpcyjne jak tej, która buduje kulturę”⁶⁷.

Synod zaleca, aby pracy nadać nowy wymiar, wymiar jednoczący ludzi przewyżczającą wzajemną wrogość i nienawiść: „W sposób szczególny należy dążyć do tego, by w dziedzinie stosunków człowieka do człowieka przewyżczała zasadę „walki przeciwieństw” i wszystko ona za sobą pociąga a więc nieufność, wrogość, podejrzliwość, nienawiść między ludźmi. W miejsce zasady walki należy wprowadzać zasadę chrześcijańskiej wzajemności życzliwości i miłości”⁶⁸.

Synod zwraca uwagę na prawa ludzi pracy, takie jak prawo swobodnego zrzeszania się w związki zawodowe, do sprawiedliwej zapłaty, do pracy w godziwych warunkach, do wolności od wyzysku ekonomicznego i moralnego. Synod staje w obronie prawa ludzi pracy i poszanowania ich godności, podkreślając, że ludzie pracy mogą się o swoje prawa upominać, stosując nawet środki nacisku na pracodawcę⁶⁹.

Wydaje się, że Synod nauczając o pracy zawodowej za mało podkreślił obowiązek pracy uczciwej i kompetentnej. Nie przeprowadził dokładnej analizy przyczyn, które sprawiają, że w naszej polskiej rzeczywistości spotykamy się nierzadko z pracą nierzetelną. Niewystarczająco ukazana jest także godność pracy ludzkiej, a zwłaszcza pracy na roli.

Byłoby chyba wskazany, żeby w omawianiu zagadnienia pracy w większym stopniu wykorzystać encyklikę papieża Jana Pawła II *Laborem exercens*, która ukazała się w dniu 14 IX 1981 r., a więc w końcowej fazie przygotowywania dokumentów synodalnych.

Na duże uznanie zasługuje ukazanie przez końcowy dokument

⁶⁶ Por. tamże, n. 242, s. 103.

⁶⁷ Tamże, n. 234, s. 99.

⁶⁸ Tamże, n. 235, s. 100.

⁶⁹ Tamże, n. 235, s. 100.

synodalny spraw dotyczących duszpasterstwa poszczególnych środowisk i grup zawodowych. Różnorodność problemów etycznych poszczególnych zawodów wymaga także duszpasterstwa specjalistycznego. Słusznie dokument synodalny zwraca uwagę, że w duszpasterstwie poszczególnych grup zawodowych ważną rolę winni odegrać ich członkowie⁷⁰.

Na uznanie zasługuje także podjęcie przez Synod problematyki społecznej. Biorąc pod uwagę tak bardzo skomplikowaną i często zmieniającą się w Polsce sytuację społeczną, niełatwo ją ocenić i podać wskazania. Kształtowanie życia społecznego w jego różnych dziedzinach jest zdaniem świeckich, jest realizowaniem właściwego im powołania. Stąd zajęcie stanowiska przez Synod wobec spraw życia społecznego wskazuje, jak bardzo nauczanie synodalne związane jest ze świeckimi.

Zakończenie

I Synod Prowincji Krakowskiej właściwie odczytał soborowe wskazania o ożywieniu w Kościele działalności synodalnej, jak również o potrzebie aktywnego zaangażowania wiernych świeckich w życie Kościoła i ich dowartościowania. Istnieje głęboki związek między nauczaniem soborowym a nauczaniem synodalnym. Synod usiłując odczytać „znaki czasu” we współczesnej sytuacji Metropolii Krakowskiej, bazuje na nauczaniu soborowym.

W oparciu o naukę soborową ukazuje współpracę świeckich z hierarchią. Współpraca ta przybiera wielorakie formy, w których szczególnie została zaakcentowana współpraca w duszpasterstwie. Synod dostrzega różnorodne sposoby apostołstwa świeckich, omawiając szerzej te, które są dostępne w naszych warunkach. Synod mówi także o właściwym powołaniu świeckich realizowanym w wykonywaniu zadań społecznych i rodzinnych. Właśnie spełnianie tych zadań w duchu Ewangelii stanowi charakterystyczną cechę świeckich.

Metoda pracy Synodu, jego dokument końcowy na pewno wywierają wpływ na odbywające się aktualnie synody diecezjalne w trzech diecezjach metropolii: częstochowskiej, kieleckiej i tarnowskiej.

Nie ulega wątpliwości, że Synod przyczynił się do integracji i ożywienia współpracy grup laikatu z poszczególnych diecezji. Można żywić nadzieję, że sprawy dotyczące laikatu, zawarte w dokumentach synodalnych, będą przedmiotem aktów prawnych biskupów poszczególnych diecezji wchodzących w skład Metropolii, np. przez powołanie międzydiecezjalnego zespołu do spraw apostołstwa świeckich.

⁷⁰ Por. tamże, n. 251—269, s. 107—112.

Die Anteilnahme der Laien an den Arbeiten und in den Dokumenten der I. Synode der kirchlichen Provinz Kraków

Die erste Synode der Provinz Kraków plante das religiöse Leben des Gottesvolkes der Krakauer Erzdiözese im Geiste der Lehre des zweiten Vatikanischen Konzils zu erneuern. Eines der wichtigen Elemente der Erneuerung war die richtige Erfassung der Konzilslehre über die gläubigen Laien. Sie hatten selbst tätigen Anteil an den Arbeiten des Konzils, auch wurden aktuelle Probleme der sie betreffenden Seelsorge in das Enddokument des Konzils aufgenommen.

Die Laien haben an den Arbeiten folgender Konzilsorgane teilgenommen: der Koordinationskommission, der synodalen Konsultationsgruppen und an der Plenarversammlung des Konzils. Eine besondere Rolle fiel ihnen zu in der Arbeitsgruppe, die über das Apostolat der Laien beratete.

Die wichtigsten Punkte der Konzilslehre in bezug der Laien betreffen den Hinweis auf ihre Mitarbeit mit den Seelsorgern, auf ihr Apostolat und die ihnen eigene Berufung. Im Lichte der aktuellen Aufgabe der Kirche in der Erzdiözese ist eine enge Mitarbeit der Laien mit den Priestern notwendig in der Verwirklichung der Seelsorgeprogramme und die Teilnahme an der dreifachen Mission der Kirche. Die Katechisation und Evangelisation vieler Kreise wäre nicht möglich ohne ein aktives Engagement der Laien.

Das apostolische Wirken betrifft sowohl den individuellen Einsatz der einzelnen Laien als auch den kollektiven Einsatz in Gruppen. Grundlegende Bedeutung hat das individuelle Apostolat, das auf dem Zeugnis christlichen Lebens und der aktiven Einstellung zu diversen apostolischen Arbeitsfeldern beruht. Der kollektive Einsatz beruht auf dem Wirken in verschiedenen Gruppen und Handlungen. Die gläubigen Laien realisieren die ihnen eigene Berufung, wenn sie wichtige Aufgaben in ihrem Ehe — und Familienleben lösen, wenn sie eine Erneuerung des sozialen Lebens vollführen, wenn sie im Geiste des Evangeliums die Wechselbeziehungen in der Berufsarbeit gestalten.